

ВПЛИВ ДЕРЖАВНОЇ АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ НА СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Метою дослідження є виявлення проблем розвитку сільських територій та шляхів їх вирішення. Дослідження впливу державної аграрної політики на соціально-економічний розвиток сільських територій. У процесі дослідження застосовано загальнонаукові методи: порівняння (для розгляду ефективності механізмів розвитку сільських територій), аналізу (для з'ясування сутності і структури розвитку сільських територій), синтезу (для вироблення рекомендацій щодо імплементації механізмів державно-приватного партнерства у сфері розвитку сільських територій). Обґрунтовано доцільність розробки ґрунтової та адекватної програми розвитку сільських територій в Україні за допомогою формування сучасної державної політики розвитку сільських територій. Вдосконалено підхід до дослідження сучасного стану соціально-економічного розвитку сільських територій.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати дослідження можуть бути імplementовані в державну програму розвитку сільських територій в Україні.

Ключові слова: стратегія; сільські території; державна політика; соціально-економічний розвиток; соціальна структура села.

Постановка проблеми. Розвиток сільських територій тісно пов'язаний з особливостями сільського господарства, яке є базовою галуззю для сільської місцевості. На сьогодні цей розвиток формується під впливом процесів земельної та аграрної реформи, формування ринкових відносин в економіці, хронічної нестачі бюджетних ресурсів, недостатньої доходності сільськогосподарського виробництва та низького рівня доходів сільського населення, наслідків кризових явищ 90-х років минулого сторіччя та світової фінансової кризи, традиційних особливостей ведення господарства та проживання в сільській місцевості та ін. Відповідно розвиток сільських територій нині характеризується загостренням низки проблем, що потребують якнайшвидшого розв'язання [3, с. 100-101].

У процесі трансформації економіки України в систему ринкового типу проблеми соціально-економічного перетворення села ідентифікуються як найбільш складні, що зумовлює необхідність продовження аграрних реформ і розробки стратегії сільського розвитку [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем розвитку сільських територій присвячена значна кількість праць вчених економістів-аграрників, зокрема: Саблука П. Т., Маліка М. Й., Юрчишина В. В., Дем'яненко М. Я.,

Лупенка Ю. О., Дієсперова В. С., Орлатого М. К., Булавка О. Г., Якуби К. І., Шпикуляка О. Г., Прокопи І. В., Гайдуцького П. І., Бородіної О. М., Зінчук Т. О. та багатьох інших. Водночас значна кількість питань, що стосуються розвитку сільських територій залишаються актуальними та потребують негайного вирішення.

Постановка завдання. Метою дослідження є виявлення проблем розвитку сільських територій та шляхів їх вирішення. Дослідження впливу державної аграрної політики на соціально-економічний розвиток сільських територій.

Виклад основного матеріалу. Аграрна політика, яка по відношенню до села повинна сприяти економічному зростанню та підвищенню рівня добробуту селян, традиційно ототожнювалася з виробничим напрямком галузевого розвитку, при цьому ігнорувалися сільські проблеми. Внаслідок цього в Україні не сформувалося єдиних підходів щодо політики розвитку села з чітко визначеними пріоритетами, механізмами реалізації та інституційним забезпеченням, а також розподілом функцій між різними рівнями влади та суб'єктами сільського розвитку. Відсутність науково обґрунтованої системи ключових підходів і реальних практичних дій до формування та реалізації політики держави в цьому напрямку ставить під загрозу існування

сільської спільноти як такої, веде до поступової, але впевненої втрати мультифункціональної ролі сільського господарства, ігнорування значення диверсифікації сільської економіки. Одночасно забезпечення цих напрямів є пріоритетом державної політики країн Європейського Союзу, у бік якого націлений вектор зовнішньоекономічного розвитку України. Спроба пропозиції нових підходів, пов'язаних з необхідністю забезпечення сталого сільського розвитку, від якого в кінцевому рахунку залежить і загальна національна політика країни, представляється в цьому дослідженні [2].

Глобальні процеси в розвитку економіки ставлять перед урядом завдання завершити аграрні реформи, які б забезпечили Україні належне місце серед економічно розвинених країн стосовно рівня життя населення. Щоб вивести Україну в число розвинених в аграрному плані країн світу, необхідно здійснити організаційну, економічну, технічну і технологічну трансформацію сільського господарства, спрямовану на забезпечення його конкурентоспроможності [4, с. 157].

Стратегічне спрямування модернізації сільсько-господарського виробництва з метою швидшого та якісного вирішення проблем соціальної сфери на селі – єдиний шлях соціально-економічного розвитку сільських територій та забезпечення сталого зростання добробуту сільських сімей, якому сьогодні немає альтернативи. Воно має базуватися на об'єднанні зусиль не тільки місцевої влади та самоврядування, а й усіх виробників на певній території. Місцева влада разом із громадськими об'єднаннями визначають пріоритети і поетапність здійснення соціальної розбудови сільських територій, а виробничі структури через підвищення ефективності виробництва та податкові надходження коштів у місцеві бюджети сприяють забезпеченню її фінансовими ресурсами. Тобто розвиток сільсько-господарського виробництва, сільської поселенської мережі та сільських територій – це взаємопов'язаний і взаємозалежний процес [5, с. 24].

Ефективність сільського господарства залишається на рівні, який не дає можливості покривати поточні витрати і вкладати кошти в розширення виробництва. Прибуток у більшій частині формується за рахунок дотацій державної підтримки. Погіршуються співвідношення розміру кредиторської заборгованості і основних економічних показників, і це при тому, що 50 % валової продукції виробляється в ОСГ. Показники фінансової стійкості підприємств нижчі від нормативних. Ця ситуація поглиблюється станом внутрішнього ринку. Ціни не стабільні, що ускладнює стратегічне планування. Якщо світова фінансова криза не сильно вплинула на аграрний сектор, то лише з причини високої частки виробленої продукції особистими селянськими господарствами, виробництво в яких менше залежить від зовнішніх чинників і від банківського сектору [4, с. 160].

Незважаючи на відносно щорічне збільшення бюджетних вливань в аграрний сектор, реального впливу на поліпшення ситуації в аграрному

виробництві і соціальній структурі села вони не мали з причин: відсутності пріоритетів підтримки, розпорошеності, недостачі коштів і механізмів стимулювання їх забезпечення; неприйняття на державному рівні специфіки сільськогосподарського виробництва та втрати відповідальності за кінцеві результати діяльності; нестачі коштів для виконання всіх програм; уповільненого обороту капіталу; наявності великої кількості програм і окремих заходів підтримки (їх понад 70), їхньої незбалансованості, недостатньої обґрунтованості та відсутності належного контролю за цільовим використанням коштів; недостатньої адресності підтримки, внаслідок чого кошти не завжди доходили до товаровиробників і осідали в управлінських структурах; за вимогами СОТ бюджетне фінансування виробничої діяльності має бути мінімальним. Без обмежень можуть бути витрати лише на соціальні цілі [5, с. 17].

Державна аграрна політика лобюється великим капіталом. Якщо депутати парламенту, урядовці дійсно хочуть захищати село і селян згідно із своїми деклараціями, то вони мають прийняти правові акти, які внесуть такі суттєві зміни в нинішню ситуацію [1, с. 149-150].

1. До сільських громад (селян) мають перейти від райдержадміністрацій права щодо користування всіма землями, а не лише тими, що в межах населених пунктів.

2. Обов'язковими повинні стати внески великих землекористувачів на соціальні потреби села у визначених розмірах.

3. Земля – основне робоче місце для селянства. Кількість цих робочих місць повинна бути збільшена завдяки відновленню виробництва, розвитку інтенсивних галузей, нарощуванню тваринницького поголів'я. Правомірно зобов'язати підприємців здійснювати плату в бюджет сільської зайнятості за відсутні робочого місця (з огляду на установлені нормативи).

4. Унікаючи відповідальності перед селянами, значна частина нових хазяїв реєструє свої підприємства у великих і малих містах. Загальним правилом повинна стати реєстрація їх там, де розташовані використовувані ними землі. Права сільрад мають бути розширені, для того щоб вони контролювали діяльність усіх розташованих на їхній території організацій.

5. Власники капіталу перебрали на себе право бути повними хазяями виробництва. Необхідно узаконити право трудових колективів сільгоспідприємств на участь в управлінні господарствами і розподілі доходів.

Нині достатньо підстав для висновку з приводу того, що з великої сукупності причин політичне забезпечення виведення селянського питання на національно необхідний рівень даватиметься невимірно важко. З метою недопущення або, умовно кажучи, щоб завтра не стало ще важче, ніж є сьогодні, до його активно-відповідального вирішення потрібно приступати невідкладно. Воно стане реально можливим тільки тоді, коли власне

політичні кроки і дії підтримуватимуться з боку тих же державно-політичних структур фінансово, економічно тощо. Адже більше ніж очевидним є те, що важливість належного вирішення селянського питання робить необхідним відповідне цьому її правове, соціальне, економічне, ресурсне, організаційне, інституційне, кадрове, наукове та все інше забезпечення. Без цього важко сподіватися, що воно може бути вирішене на рівні, якого вимагають обставини [6, с. 122].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сучасний стан розвитку сільських територій України і, відповідно, сільськогосподарського виробництва, залишається на низькому рівні. У світі активне державне регулювання є важливою складовою забезпечення розвитку сільських територій. Існуюча ж законодавча база розвитку цих територій в Україні не відповідає реальним потребам сьогодення. На сьогодні політика розвитку сільських територій в Україні здійснюється в основному в рамках державної регіональної політики та державної аграрної політики. На нашу думку, необхідно виокремити

сільські території як самодостатній об'єкт регулювання і вирішувати проблеми їхнього розвитку комплексно з прив'язкою до європейських принципів і стандартів.

Першочерговим кроком у формуванні сучасної державної політики розвитку сільських територій має стати розробка ґрунтовної та адекватної програми розвитку сільських територій.

Ключовим питанням такої програми має бути законодавчо визначений та закріплений статус сільських територій та правове визначення економічної бази їхнього розвитку. У рамках цієї програми державна політика розвитку сільських територій в Україні потребує також більш активної державної участі в підтримці сільського господарства на основі зниження податкового тиску на суб'єктів цієї діяльності, створення дієвої системи кредитування та страхування їхньої діяльності тощо. Така практика сприятиме як формуванню продовольчої безпеки країни, так і запобігатиме загрозі надлишкової міграції сільського населення в міста і за кордон.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дієсперов В. С. Соціальний статус селянина – критерій сільського розвитку / В. С. Дієсперов // Інституціональні засади трансформацій в аграрній сфері : матеріали тринадцятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників 20-21 червня 2011 року. – К., 2011. – С. 147–150.
2. Зинчук Т. О. Політика розвитку села: інтегрований підхід [Електронний ресурс] / Т. О. Зинчук, Н. М. Кудмус // Management theory and studies for rural business and infrastructure development. – 2009. – № 17 (2). – Режим доступу : <http://vadyba.asu.lt/17/127.pdf>.
3. Лупенко Ю. О. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ «ІАЕ», 2012. – 182 с.
4. Малік М. Й. Інституціональні засади розвитку аграрної економіки / М. Й. Малік // Інституціональні засади трансформацій в аграрній сфері : матеріали тринадцятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників 20-21 червня 2011 року. – К., 2011. – С. 157–162.
5. Саблук П. Т. Інституціональні засади трансформацій в аграрній сфері / П. Т. Саблук // Інституціональні засади трансформацій в аграрній сфері : матеріали тринадцятих річних зборів Всеукраїнського конгресу вчених економістів-аграрників 20-21 червня 2011 року. – К., 2011. – С. 5–38.
6. Юрчишин В. В. Село і селяни України в системі історично і суспільно зумовлених вітчизняних національних цінностей / В. В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2011. – № 3. – С. 112–122.

Я. П. Полицук,

Подольський державний аграрно-технічний університет, г. Каменець-Подольський, Україна

ВЛИЯНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ АГРАРНОЙ ПОЛИТИКИ НА СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ СЕЛЬСКИХ ТЕРРИТОРИЙ

Целью исследования является выявление проблем развития сельских территорий и путей их решения. Исследование влияния государственной аграрной политики на социально-экономическое развитие сельских территорий. В процессе исследования применены общенаучные методы: сравнение (для рассмотрения эффективности механизмов развития сельских территорий), анализа (для выяснения сущности и структуры развития сельских территорий), синтеза (для выработки рекомендаций по имплементации механизмов государственно-частного партнерства в сфере развития сельских территорий). Обоснована целесообразность разработки основной и адекватной программы развития сельских территорий в Украине с помощью формирования современной государственной политики развития сельских территорий. Усовершенствован подход к исследованию современного состояния социально-экономического развития сельских территорий. Полученные результаты исследования могут быть реализованы в государственную программу развития сельских территорий в Украине

Ключевые слова: стратегия; сельские территории; государственная политика; социально-экономическое развитие; социальная структура села.

Y. P. Polishchuk,

Podolsky State Agrarian Technical University, Kamenetz-Podolsky, Ukraine

THE EFFECT OF A STATE AGRICULTURAL POLICY ON A SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF RURAL AREAS

Purpose. *The aim of the study is to identify the problems of rural development and their solutions. The influence of state agricultural policies on socio-economic development of rural areas.*

Methodology of research. *The study has used general scientific methods – comparison (for review of mechanisms of development of rural areas), analysis (to determine the nature and structure of rural development), synthesis (making recommendations on the implementation of mechanisms of public-private partnership in the field of rural development).*

Findings. *The expediency of developing a thorough and adequate program of rural development in Ukraine by the formation of the modern state of rural development policy.*

Originality. *Improved approach to the study of the current state of socio-economic development of rural areas.*

Practical value. *The results of research can be implemented in the state program of rural development in Ukraine*

Keywords: *strategy; rural development; public policy; social and economic development; the social structure of the village.*

Рецензенти: *Кузьменко О. Б., д. е. н., професор;
Яремко Ю. І., д. е. н., професор.*

© Поліщук Я. П., 2014

Дата надходження статті до редколегії 07.10.2014